

U desetom selu živi Antuntun

Osobno ime koje je Grigor Vitez nadjenao svojemu osobitom pjesničkom liku nije potvrđeno kao službeno ime, no prepoznajemo ga kao jedno od mogućih imena u tvorbenome gnijezdu u čijem je središtu osnova *Antun*. Inače, imena s tom osnovom rasprostranjena su i često se nadijevaju u cijelome kršćanskom svijetu, a tako i cjelokupnome slavenskom prostoru.

Ime potječe od latinskoga *Antōnius*, što je rimsko rodovsko ime, možda etrurskoga podrijetla, a od njega su u drugim jezicima nastali primjerice *Anthony* u engleskome, *Anton* i *Antonius* u njemačkome, *Antoine* u francuskome, *António* i *Antônio* u portugalskome, *Antonio* u španjolskome i talijanskome, *Antal* u mađarskome, *Antal*, *Antonín* i *Anton* u češkome, *Antoni* u poljskome, *Antal* i *Anton* u slovačkome, *Anton*, *Antonio* i *Antun* u slovenskome, *Антон* i *Антон* u bugarskome, *Антон*, *Антон* i *Антун* u makedonskome, *Антон*, *Антоний*, razgovorno *Онтон* i *Онтоний* te rjeđe *Антун* u ruskome, *Антон*, *Антон*, *Антониј*, *Антонија*, *Антоније*, *Антун* u srpskome.

Uz hrvatski samo se u slovenskome i makedonskome, rijetko u ruskome, pojavljuje lik *Antun*, s promjenom *ōn* > *un*, s tim da je u tim jezicima temeljni lik *Anton*, a *Antun* je samo njegova inačica, tako da se ime *Antun* može smatrati prepoznatljivim hrvatskim temeljnim imenom.

Suvremeno stanje

U suvremenoj hrvatskoj antroponimiji nalazimo velik broj, čak 35 službenih muških osobnih imena u proučavanome imenskom gnijezdu, a među najbrojnijima su u Republici Hrvatskoj **Ante (35 457)¹**, **Antun (16 421)**, **Antonio (15 384)**, **Anto (6664)** i **Anton (5078)**. Ostala su službena imena: Anta (12)^{*2}, Antal (40), Anteo (65), Anthony (72), Antić (12), Antiša (27), Antoan (15), Antonelo (12), Antoni (161), Antonije (62), Antonijo (1150), Antonino (11), Antony (28), Tona (238)*, Tonča (12)*, Tonči (1357), Tončić (22), Tonći (1403), Tončo (16), Tone (131), Toni (7182), Tonino (32), Tonio (21), Tonko (400), Tono (19), Tony (186), Tun (12), Tuna (68), Tune (17), Tunjo (107).

Među ženskim osobnima imenima u proučavanome imenskome gnijezdu nalazimo 30 službenih imena, a samo je **Antonija** među češćim ženskim imenima (na 48. mjestu po broju nositeljica).

¹ Podatak o broju nositelja donosimo prema popisu stanovništva RH iz 2011. godine (www.dzs.hr).

² Imena sa zvezdicom mogu biti muška i ženska.

Prema vrelima to se ime prvi put pojavljuje u XV. stoljeću, no riječ je o dativnome liku *Antoni* (Lovran 1410.), pa je moguć nominativ *Antona* i *Antonia*. Sljedeće su potvrde s kraja XVI. st., a ime se mnogo češće pojavljuje od XVIII. stoljeća. Danas je najrasprostranjenije u srednjoj Dalmaciji.

Ostala su službena ženska imena: *Antea*³ (1470), *Antica* (1568), *Antoana* (12), *Antoaneta* (35), *Antona* (12), *Antonela* (3162), *Antonella* (202), *Antoneta* (171), *Antonia* (3976), *Antonieta* (27), *Antonietta* (25), *Antonijeta* (26), *Antonina* (46), *Antonjeta* (46), *Antunka* (39), *Tona* (238)*, *Tonča* (12)*, *Tončica* (201), *Tončika* (41)*, *Tončica* (17), *Tončika* (15), *Tonia* (53), *Tonica* (179), *Tonija* (25), *Tonika* (15), *Tonina* (67)*, *Tonka* (2448), *Tonkica* (146), *Tonja* (23).

Što se tiče najčešćih muških imena, na temelju građe vidljivo je da su pojedina imena tipična za određena područja.

Tako je danas (na osmome mjestu po broju nositelja u Hrvatskoj) ime **Ante** najzastupljenije u Dalmaciji i Lici, a najrjeđe u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj. U vrelima je potvrđeno od XVII. stoljeća, i to na dalmatinskome području (Murter).

S druge strane **Antun** je među češće nadijevanim muškim osobnim imenima u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj, Hrvatskome primorju te na jugu Dalmacije. Ime je prvi put potvrđeno u XV. stoljeću na primorsko-kvarnerskome području (u Hreljinu 1403. te Baški 1482.).

Za osobno ime **Antonio** ne znamo kad je ušlo u hrvatski imenski sustav iz talijanskoga, a podatci pokazuju da je od 90-ih godina XX. stoljeća među deset najčešće nadijevanih muških imena u cijeloj Hrvatskoj, osim u Zagorju i Međimurju.

Osobno ime **Anto** potvrđeno je od XVIII. stoljeća. Najrasprostranjenije je u brodskoj Posavini i Bosni te na dubrovačkome području.

Temeljno ime **Anton** najranije je potvrđeno u cijelome imenskom gnijezdu. Prvi je put zabilježeno 1275. godine u Istarskome razvodu. Češće se pojavljuje od XV. stoljeća, a danas je među deset najčešćih muških osobnih imena u Gorskome kotaru, Primorju i Istri.

Širenje imena *Antun* u Hrvata

Ime su nosili brojni svetci, a najpoznatiji su među njima sv. Antun pustinjač iz IV. stoljeća i sv. Antun Padovanski iz XIII. stoljeća. Važno je pitanje je li se ime Antun širilo pod utjecajem kulta prvoga ili drugoga svetca. Povijesni podatci pokazuju da je riječ o većemu utjecaju kulta sv. Antuna Padovanskoga, i danas veoma štovanoga diljem Hrvatske.

Puk ga smatra čudotvorcem, dok ga Crkva slavi kao znamenitoga propovjednika koji je, kao i sveti Franjo, djelovao u vrijeme pojave krivovjersva u Europi te je on ponajprije branitelj katoličke vjere i zaštitnik siromašnih.

³ Druga je mogućnost da je ime *Antea* grčkoga podrijetla < *Ἀνθεια* [Ántheia], što je epitet božice Here na Argu ~ *ἄνθος* [ánthos] 'cvijet, cvat'.

Glavni su širitelji Antunova štovanja bili franjevci, no zanimljivo je da su uspjeli više proširiti kult sv. Antuna nego svoga utemeljitelja sv. Franje. Razlog je tomu što su u svetomu Antunu pronašli najbolji model pučkoga propovjednika, te je on postao simbolom Božje brige za ljudske nevolje.

Prva je crkva u Hrvatskoj posvećena sv. Antunu Padovanskomu u XIV. stoljeću, a danas je najviše njemu posvećenih crkava u Dalmaciji, i to osobito u Šibenskoj biskupiji (5,80 %). U Bosni njegovo se štovanje proširilo djelovanjem bosanskih franjevaca, a danas je ondje sv. Anto najdraži svetac te ga štiju i muslimani, židovi i pravoslavci.

Jedan od razloga ulaska te češćega nadijevanja imena iz toga imenskoga gnijezda u Dalmaciji vjerojatno je u tome što se nakon oslobođanja od Osmanlija potkraj XVII. i početkom XVIII. stoljeća ustalila crkvena vlast te je velik dio Dalmacije bio pod crkvenom skrbi franjevačkoga reda.

Uz vjerske razloge širenja kulta svetoga Antuna Padovanskoga u Dalmaciji i Hercegovini svakako bi trebalo razmotriti i gospodarske. Naime, blagdan svetoga Antuna Padovanskoga, 13. lipnja, referentna je vremenska točka u životu stočara i poljoprivrednika na tome području. Mnogi se poljoprivredni radovi obavljaju prije ili nakon Svetoga Ante. O Svetome Anti tradicionalno su se ovce iz tih krševitih i ljeti sušnih prostora gonile u planine te su se poljoprivrednici posvećivali vinogradarstvu i uzgoju drugih kultura, a urod je ponajviše ovisio o padalinama koje su nakon Svetoga Ante do Velike Gospe gotovo redovito izostajale. Zato su se vjernici često obraćali svetcu za pomoć i zaštitu u veoma različitim situacijama.

Dakle, do sve češćega nadijevanja toga imena dolazi s jedne strane zbog štovanja kulta svetca te kalendarskoga načela nadijevanja imena, no s druge strane još je važnije i snažnije načelo nasljeđivanja unutar obitelji zbog kulta predaka, zbog čega se pojavljivalo u svakome naraštaju u obitelji.

osobno ime	broj nositelja	prva potvrda	područja najveće rasprostranjenosti
Ante	35 457	XVII. st. (Dalmacija: Murter)	Dalmacija, Lika (najmanje u sred. i ist. Hrvatskoj)
Antun	16 421	XV. st. (Hreljin i Baška), češće od XVI. st.	sred. i ist. Hrvatska, Primorje i južna Dalmacija
Antonio	15 384	?	od 90-ih god. XX. st. cijela Hrvatska
Anto	6664	XVIII. st. (sred. i zap. Bosna)	Posavina, Bosna, Dubrovnik
Anton	5078	XIII. st. (Istra)	Gorski kotar, Primorje, Istra